

Важко дістати добрі черевики для небіжчика.

Одна справа взуття в труну, зовсім інша — для життя. Черевики для щойно померлого добрі, коли нові. Або ношені, але дорогі на вигляд. Найкраще, коли нові й дорогі. Якщо небіжчикові пощастить, то отримає такі ходжені капці в труну, які виглядають краще за новенькі, щойно з коробки.

З нормального черевика можна зробити такий для труни. Навпаки — ніяк. Одягни взуття для труни, вирвись у життя — і підошва відійде по двох кроках.

Гріб відчинять на мить, кожен швидко зиркне на черевики, поки покійник ще тут. Аж потім глянуть на обличчя, пробіжать поглядом по руках. Ці мертві руки можуть бути зав'язані, складені, можуть тримати хреста чи якусь кумедну пам'ятку з життя перед смертю.

Коли живий надивиться на мертвого, тоді може поцілувати в долоню, лоб, щоку або лише вдати, що цілує. Так, як інколи прикидаються, що складають зброю, аби влучніше вдарити.

Черевики померлого підуть у землю, але з пам'яті не зникнуть.

Мене мало обходить, хто й що запам'ятає з похорону Жокея. Навіть не знаю, чи труну відчинять. Після другого разу вона може не зачинитися чи взагалі розлізтися на шість дощок.

Якщо розламається, а небіжчик випаде, я візьму його по-під руки й без труни віднесу до могили. Без проблем.

Щодо черевиків на похорон.

І в онучах я б віддала його землі. Але якщо, не дай Боже, настане вічність, і ми знову з Жокеєм зустрінемося, він зі старту до мене гаркне, що я його в мотлосі до труни кинула.

Якщо хтось до мене хамить, відразу даю в морду. Не люблю цього, бо якщо вже починаю, то все так просто не закінчиться. Я б не хотіла починати вічне життя з побиття слабших.

Поховати Жокея в його черевиках не можна. Від помирання йому ратиці напухли.

Не знаю, де знайти шевця. Їх довели. Майже всі мусили зачинитися. Якщо нема тих старих будок, то й не знаєш, де шукати. А швець і без будки вдома, за кухонним столом, придався б. Навіть і без грошей. Шевців треба конче.

Знаю, що кажу. За шевцем черевики ходять, як за мною чуприна. Уночі від цього прокидаюся, так хочу обстригти, що з ліжка встаю й до ранку від стіни до підвіконня верчуся.

Колись я знала кількох шевців, двох на ім'я і з одним двічі спала. Спала — не спала, кожен такий швець би допоміг. Покрутив би, застановився над старими черевиками, тут розтягнув, там клини вшив чи що. І небіжчик взутий.

Швець — це завжди добра людина. Жоден волоцюга на шевця не піде. Такий хоче лежати й заробляти. Не буде себе наражати на те, щоб йому з мозку холодець зробився від клею до підшов. На те шевська пристрасть.

Шевців немає — черевики повсюди. На базарах, у магазинах. Черевиків — страх. Світ затоптаний.

Але це взуття нічого не варте. Капці на один сезон. Нова весна, чергова зима, треш підшовою, палець виглядає, склейка не тримає, підбір відпадає, носак сумує, треба на наступну пару витратитися.

Усе це барахло гарне, елегантне, модне, під колір, до фасону. Хочеться купувати й купувати. Нога сама рветься приміряти.

Колись взуттєва індустрія такого взуття б не вигадала. Черевик був черевиком. Замолоду на шлюб куплений, усе життя ношений у сезон, у труні виглядав, як новий.

Лише черевик у труну міг дозволити собі блаженську підшову. Низ його міг бути будь-як підклеєний, бо ж скільки

того носіння. Лише що труну нестимуть. На цивільне прощення чи панахиду, у будинок скорботи, до церкви, в яму. Минеться швидко. Часу небагато, година та й по всьому.

Халтурка була лише в магазинах для померлих. Тепер барахло всюди. Дешево, дороге — кому яке підходить.

Не знаю навіть, коли я востаннє собі черевики купувала. Давно на себе не витрачалася.

Якби якесь барахло підійшло Жокееві, а мої гроші б таку витрату покрили, то я не пошкодувала б, щоб прикрасити як належить ноги мого небіжчика.

За невеликі гроші можна купити сякі-такі черевики для мерця. Але треба ті кошти мати. А я маю ще менше як кіт наплавав.

Якби я шукала взуття зазвичай або мала більше грошей, то навіть не подумала б, що похорон у родині — це такий клопіт.

За гріш черевика купиш. Але небіжчик повинен бути в розмір. Мій завжди був не в розмір, а після смерті — особливо в ногах. Коли його з дому виносили, стопи найбільше нагадували трупа. З морди йому так життя не втекло, як із тих ратиць.

Мав такий собі вигляд. Навіть як на померлого не дуже. Але на себе схожий.

Я скрутила цигарку, підкурила, затягнулася.

Першу викурила стоячи, щоб згори придивитися. З димом гірші думки прогнала.

Нічого з нього не залишилося. Колись він мені відразу припав до душі.

За красу його брала. Гарний чоловік — то гарний чоловік. А цей ще був професіонал. За фахом — жокей. Вага без сідла — п'ятдесят один кілограм в одязі. Вузький у плечах, вузький у шиї, вузький у задку. Усюди вузький, що однією рукою без проблеми візьмеш і піднесеш на пів метра. Мені подобався цей пташок у долоні.

Таким Жокея пам'ятаю з першого дня.

Зайшов до «Вери. Чоловічої перукарні». Штучно кашлянув. Пані Вера?

А хто? Криком я зустріла його в дзеркалі.

Пані Веро, обріжете мені? Коротко. Завтра забіжу.

Ген ззаду мені стоїть, а бачить, що черга. Двоє в кріслах, один під пелериною.

Я від праці не відволікаюся ніколи, але з його появою покинула робоче місце. Цікавість мене загризла. У дзеркалі виглядав на половину чоловіка.

Я жокей.

Заслинився від пихи. Порухав колінами, наче вже мене штрикав.

Я його оглянула. З висоти, цілком, потиху. Хтивим оком, бо такого ще в колекції не мала. Я велика, хлопці менші, як по плече, до мене не лізуть, бояться. Цей недоросток страху

залицятися не має, сильний сам по собі. Широко розчепірів ноги, твердо стоїть.

Легко його обміряти, оглянеш із ніг до голови та навіть головою не кивнеш. Око не сіпнеться, а вже по інспекції — така перевага малих.

Морда сонцем обпечена на шкварок. Патли чисті, густі, видно, що піддатливі, кучеряві. Довгі, заріс, як дівчисько. Зачіска на кривий проділ. Поросячий блондин, на баках рудуватий. Баньки навісні, темні, гарні очиці. Носище, як покручений коркотяг, буде мене добре відкривати.

Губи великі, викочені підковою, вишкірюються дурним щастям.

Вирячилася на нього, а він навіть оком не кліпнув. Голова догори, мене свердлить.

Волосся заклав на вухо, два рази. Мабуть, аби показати, що ручища сильні має. Міцні та жилаві, через волосся сині жили просвічують.

Ногу виставив напоказ. Черевичиська дорогі, білі, коричневим підшиті, міцний підбір.

Не кавалер нівроку, але ж як дивиться. Ніякий тобі не сирій шурик із течкою, що цього паскудства на вулицях удостоаль. Більше скидався на іноземця, ніж на місцевого. Хоча на чистокровного араба не виглядав.

Увесь у білому, одягнувся, наче на бальні танці. Гарний на морду. Шкіра блищить, видно, кремом пику мастить. Цілісінський замочений в одеколоні. Чому ж дивуватися, у цьому спорті смердять конем.

Я жодних шлюбів не хотіла, але на чергового любаса попередньо він пасував. Я не могла надивитися. А міну зробила, наче людини не бачила.

Раптом він зацмокав, приспішив.

Ну і як? Спитав. Як шановній подобається жокей?

Шановний, я знаю, що з дарованим конем робити.

Просто в очі вивалила.

Ахнув. Випав із сідла. Розпалився. Уже б на мене заскочив. Скакун.

Пані Веро, ви норовисті. Обережно, я таких дівчат люблю.

Жокей був не в тім'я битий. Він баби не боявся, не боявся цицьки, задка. Приглядався без пихи. Гордий. Як не ця, то буде інша. Летіла на нього, кожна перша давалася об'їздити.

Жокей ще був хтось. Косив грошву. За чвал по рівному великі грошики. Кубки, мікрофон до рота, балачка на радіо, таксівка додому. Подарунки. Шоколадки від азартників, стільки плиток, що стіну у лазничці можна викласти.

Мене тоді також кожен хотів брати. Напирали. Кожен перший мій. Краса лежить глибоко в моїй природі. Я була прикладна, усіх до себе схиляла.

Тепер тихо. Не пам'ятаю, коли порядно цілувалася. А були буйні часи.

Коли чоловіча перукарка добра, то на присутність мужчин не нарікає. З причини моєї професії я не повинна була особливо старатися. Якби хотіла, крутила б язиком із будьким, день у день. Мала попит. Що вдієш, погордуєш стосунками.

Я була високою планкою. Жокей не хотів такої упустити.

Аж за шостим підходом я дала йому, це правда.

Я не якась там шмата. Не належу до дівок-розкладачок, які швидко даються. Ніхто з рук у руки мене не передає. Але я теж не з тих, хто цяцькаються зі цнотю, самі себе попесять — і по справі. На потку трое майток не вдягаю. Кому хочу, тому даю.

Жокей, мабуть, зграєю дівуль обробляв. Не для того на подіум залазиш, щоб триматися целібату.

Я прикидала, що будемо тертися кілька сезонів, а вийшло назавжди.

Підійшла до труни, оглянула його. Підстригла, зачесала, костюм поправила, взула.

А було, що думала: я цих черевиків не донесу. Але донесла.

Черевики йому знадобляться, завтра йде в землю.

Погладила його по волоссю. Не знаю навіщо, відрізала трохи кучерів, на вічну пам'ятку.

Перед виходом, мабуть, маю помолитися. Але це Жокей у сім'ї був від бога, а я від усього іншого.

На кінець закурила. Узяла табуретку, сіла. Біля мерців добре куриться. Із чотири скрутила. Викурила, залишки в пальцях розкришила.

Витріщалася на нього. Очей не могла відвести. Так хотіла, як і не хотіла запам'ятати його в цій труні.

Устала. Защепнулася, перевірила кишені. Шапка на лоба. У дорогу.

Як спав, так умер, надто зморився.

Я взялася його штурхати, обіймати, термосити. Жодного життя з Жокея не видушила. Лиш намучилася. Серце товкло, як п'ястуком у двері.

Ще з ним полежала. Пузо в пузо. Без жодних молитов. А пам'ятала з дитинства, що до небіжчика спершу з отче-нашем. Потім швидко з колін і, чим попаде, дзеркала прикрити. Вікна розчинити. Ксьондза кликати, лікаря, грабаря. Потім катафалк. Лише потім вити, ревіти.

Я не молилася. Стара віра в мені засохла й невідомо коли та як зовсім відпала. Жодних молитов із себе не видлубала, а дзеркала вже продала. Не було що прикривати, щоб дідько не вліз.

Пішло свічадо з коридору, велике, на повен зріст. Гарне, обрамлене. У ньому Жокей на себе годинами задивлявся. Важке, натрудилася, ледве в трамвай помістилося. Боялася, але донесла, не розбилося.

Восени пішло й мале з ванної кімнати. Це було дуже гарне дзеркало, в ластовинні з іржі, з поличкою. Вона давно вже порожня, у свічадо ніхто не зазірав.

Дім без дзеркал, таким був мені зручний. Я вже не потребу бую. І без нього знаю, що виглядаю, як треба.

Пішла геть.

Полізла до кухні. На крісло сіла з важкою головою, наче коров'ячою, опущеною. Збараніння на мене напало, наче шмарклі з носа мені пішли. А навіть одної з себе не видушила від плачу, навіть брудної краплі.

Кажуть, людина вмирає на самоті.

Дурне мелють. І в чужій смерті людина сама.

Я піднялася, помилася, одягнулася. У кишеню тютюн, папір, сірники, ножички. Перевірила для впевненості.

Поперлася постукати поруч.

Прочинила двері, всунула голову в шпарину й пошепки, наче потай, сказала:

Чоловік сусідки помер.

Так ось уже вдовою зайшла.

У мене справа. Телефон не можу знайти, а послуги для померлих треба швиденько замовляти.

Впустила мене.

Усе життя через стіну, ніколи тут не була. На сходах лише «добрий день» — «добрий день».

Коли я герань виносила, двері мені притримала. Я була притлумлена сумом, на той вазон від малого хухала, а тепер виставляю на продаж. Як йому там буде в чужих, заллють його чи всохне, здохне від шкідників. Поламати, на сміття.

Я тут із геранню виходжу, а ця двері тримає і тішиться.

Яка гарна квітка.

Вікно затуляє, кажу. Для кухні несучу.

Почала про квіти, про городи. Я не слухала. Навіть без горщика в руках не витримала б, щоб довше балакати. Що мені до її садівництва.

Тепер розглядає мене весело. Навіть усмішки добре сховати не вміє. Шепотом веде до столу:

Там у нас сусіда помер. А міг ще пожити. Не був такий старий. Вчора я йшла сходами й подумала, давно сусіда не бачила.

Ви багато не втратили.

Вирячилася дивно.

Мої співчуття.

Обійнялися. Ледве я вирвалася. Я обіймаюся з тими, які мені добре в лапи лягають.

Допомогла кава. Добряче так підсолоджена. Діабетника б убила. Більше дріботіла по хаті, ніж було потрібно. У пухнастих пантофлях, як прикраси на ялинку.

Підсунула крісло. Запропонувала сісти. Я не ворухнулася.

Полегшає, заохотила.

Я перукарка. Умію стояти на ногах цілими днями.

Телефону не дала, сама хотіла зарадити.

Розсілася. Поки в справі смерті видзвонила, обмацала мене. Викручувала баньками на всі боки. Ніби курку на ролі. А ця ціпа худа, як на забіги тренувана.

Набрала номер. Чекала в черзі по «швидку», витріщала. Наче мусила за мною наглядати. Наче це вона тримала «Веру. Чоловічу перукарню», а я в неї патли замітала, рушники прала, дзеркала вимивала, гребені відмочувала.

Тож і я її пооглядала. Гарна на писку, цицьката та на домашніх шпильках. Виставляла себе вищим класом, а освіта середня неповна. Такі ж і зуби. Я пішла в перший клас, коли ця народилася. Так їй полічила.

Приліз сусіда. Став переді мною. Схилив голову. Немов на сцені. Актор. З ляльковими виставами по школах їздив. Виглядав, ніби вже собі дзьобнув, але пияком не був. Проїшов кімнатою, наче з похмілля. Відчинив шафу, витяг светра, вийшов із хати.

Колись багатенько лементував. Стіни грубі, але давав собі раду. Голос актора. На роботі черевомовив у ролі ведмедика — удома ж на жінку верещав. У мене під пелериною завжди тихенький. Як і кожен, хто вдома горланить.

Їхнього сина машинкою стригла від малого. Коли його вперше привели, то плювався, копався. Не вдалося. Я мусила шоколадку вийняти. У моїй професії треба бути готовою до всього.

На шоколадку поглянув, у дзеркало зиркнув, кидається, виє, плюється, обзивається.

Я зняла підкову зі стіни — і йому в руку. Застиг. Патли обтяла, боячись, що підковою в дзеркало лупне на сім років мого нещастя.

Не було хлопа, якого б підкова не присмирила. Підкова — це аркан і упряж. Людина швидко втрачає дикість, тепер і малий угамувався.

Пішло по околиці. Яке дитя найгірше, у перукаря не всидить, вести до Вери. Уже його Вера відпуцує, як треба, а ще підкову дасть.

А не було так? Було. На самих тих бешкетниках непогано розжилася.

Цього заліза Жокей мені до перукарні натягав. Чотири стіни, де лише можна було, там цвяшок забитий і висить підківка. Люди пустоголові, вірять, що підкова щастя приносить. Якби це було правдою, то я б мала тут, курва, ельдорадо.

Лікар на смерть замовлений.

Я дала аркуш. Ця окуляри одягла, читає.

«Похорон дешевий, але вдалий». Яка фірма?

Катафалк у місті бачила. Записала.

Підняла голову, зиркнула на мене.

Навіщо ви записали?

Бо хотіла.

Зітхнула. Ще раз узяла аркуш ближче до очей.

«Похорон дешевий, але вдалий». Бога в назві не мають.

Тому дешево рахують.

Поглянула на мене, як на чужу. Що їй мені сподобалося.

Я вийняла на стіл папір, сірники, тютюн. Зробила самокрутку. Сусідка відхилилася на кріслі. А так вирячилася, наче ніколи раніше залежних не бачила.

Я затягнулася, випустила дим носом.

Вона кинулася відчиняти вікно.

Мить стояла біля підвіконня:

Я туди не зателефоную, вирішила.

Упевненим кроком повернулася за стіл, сіла собі.

Я ховаю, тож я вирішую.

Я туди не телефоную. Сусідові похорон без бога не сподобався б.

Ви добре знали мого чоловіка? Як знайомі чи як рідня?

Ойкнула. Рипнула кріслом, побігла до кухні, викручувала капцями вправо, вліво, повернулася з фаянсом.

На попіл, сказала трьома складами.

Підсунула тарілочку з гробовою міною, наче та слугувала мені урною.

Я туди не телефоную. Але телефон позичу. Я всім людям допомагаю.

Я сказала:

Може, й добрі люди з цих католиків, але страшно легко-вірні.

Сусідка наче блискавку пустила з одного ока.

Я загасила цигарку в трояндочку.

Не телефоную, сказала, наче до себе.

Не телефоную, переконала себе вчоргове. Винесла тарілочку. Одразу ж помила.

Я взяла телефон, аркуш. Вирішила справу.

Вона підслуховувала. Стала посеред кімнати, зачісувала волосся назад, це її заспокоювало.

Я подякувала. І на вихід.

Затримала мене. Провадила про невістку, яка залетіла.

Я затялася, повернулася до себе.

Відчинила вікно в кімнаті. Смерділо мені тартаром.

Я глипнула на Жокея. Як був мертвий, так нічого й не змінилось.

Полізла до кухні. Сіла. Зробила самокрутку. Вогню в першому сірнику не було. Узяла папір, тютюн. Більше цигарок змайструвала, ніж скурила.

Дзвінок.

Сусідка. Чи чогось мені не треба?

Не треба.

Дивилася на мене. З якимсь лишаєм, що залишився після усмішки.

Може, посиджу з вами, бо за покупками ходжу після дванадцятої, коли вже люди прийдуть.

Я не люблю, коли зі мною хтось сидить.

Зніяковіла. Прибралася, із зачіскою, у сукні.

Я зачинила двері.

Це ще не все. За пів години дзвінок.

Відчиняю. Зачесана, у чорному.

Не пасує сусіду без ксьондза ховати.

Я цього не знаю. Я хотіла віддати тіло для навчання лікарів. Людина йде у формалін, витрати на похорон відпадають. Але тепер кожен лізе у формалін, що не хочуть брати. Кожен лиш мріє, щоб померлого студентам підкинути, а допомогу прогуляти.

Відступила на два кроки.

Не пасує, повторила тихо.

А лікуватися ви хочете?

Я грюкнула дверима. Шкодувала, що її в цю смерть впутала. Вона думає, що мені подруга, місіонерка. Лиш те добре, що на похорон не прийдуть. Оголошення не буде. А на решту є цінник.

Жокей їй не кланявся. Не повинен був. Він нікому не підкорявся і нікому не кланявся. Нащо йому чужі люди на похороні. Її також не хочу, щоб мене розглядала.

Ще мені топтала килимок. Я підійшла до дверей. Вона молилася. Вистачило її на дві «Богородице Діво».

Це не каплиця, гаркнула я. Пошукайте собі краще місце на молитви.

Бог усюди, повчала.

Швидко втекла до себе. Наче з моєї хати бухкав пекельний вогонь.

Я підійшла до ліжка, сіла, вирячилася на Жокея.

Так дивилася, він цього не любив, подумала, що гримне на мене. Зірветься. Чи хоча б розплющить одну баньку, зиркне разок. Нічого, навіть не кліпнув.

Виглядало, що й справді помер. Тож не знаю чому, я раптом на повний голос спитала:

І який ти маєш вигляд?